

Bibliografia

KSIĄŻKI EKONOMICZNO-ROLNICZE

FIRLEJ K., OLEJNICZAK J., PONDEL H.: Wyzwania rozwojowe obszarów wiejskich. – Wyd. Naukowe Scholar, Warszawa 2019, 167 s.

Współczesne obszary wiejskie, zarówno w krajach rozwiniętych, gdzie rola rolnictwa maleje, jak i w państwach rozwijających się, w których produkcja rolna nadal jest podstawą rozwoju, charakteryzują się dużą dynamiką zmian pełnionych funkcji. Rozwój tych terenów i wyzwania, przed jakimi stają w XXI wieku, wymagają odpowiedniego sklasyfikowania, wyodrębnienia i praktycznej absorpcji w życiu gospodarczym procesów i zjawisk towarzyszących. Celem monografii jest prezentacja, analiza i ocena ważniejszych procesów związanych z rozwojem polskich obszarów wiejskich obecnie i w dłuższej perspektywie. Chodzi także o ukazanie specyfiki terenów wiejskich i trendów rozwojowych wynikających z cech charakterystycznych tych obszarów oraz zmiennych warunków otoczenia. Rozdział pierwszy monografii poświęcony jest charakterystyce polskich obszarów wiejskich, w tym wielofunkcyjności, kierunkom zagospodarowania, zrównoważonemu rozwojowi, roli mieszkańców, znaczeniu integracji z UE. W rozdziale drugim przedstawiono problemy finansów gmin wiejskich, w tym ideę subsydiarności, przesłanki decentralizacji, miejsce w systemie finansów publicznych, rolę w realizacji funkcji finansów publicznych, konsekwencje podziału zadań między państwo a samorząd terytorialny, kształtowanie struktury i wielkości wydatków własnych, politykę podatkową. Ostatni rozdział to prezentacja istoty koncepcji i problematyki definiowania oraz zasad i celów zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich. Autorzy podkreślili w nim narastanie na terenach wiejskich problemów środowiskowych, społecznych i ekonomicznych, których rozwiązanie przy jednoczesnym zachowaniu odpowiedniej jakości życia ludności wiejskiej jest nieodzowne. (M.M.)

GOŁĘBIEWSKI J.: Systemy żywnościowe w warunkach gospodarki cykularnej. Studium porównawcze krajów Unii Europejskiej. – Wyd. SGGW, Warszawa 2019, 270 s.

Prawo człowieka do dostępu do żywności o odpowiedniej jakości i ilości jest realizowane poprzez sprawnie funkcjonujące systemy żywnościowe, czyli sposoby produkowania, transportu, przechowywania, sprzedaży i spożycia żywności. Systemy te uzależnione są od czynników o charakterze gospodarczym, politycznym, społecznym i środowiskowym. Doświadczenia ostatniego stulecia, w którym problemy degradacji środowiska i nierówności społecznych nabrały ogromnego znaczenia, uświadomiły ludzkości, że dotychczas obowiązujące liniowe i przemysłowe podejście do produkcji i spożycia żywności musi ulec zmianie. Wśród nowych inicjatyw i działań mających na celu zrównoważone i wydajne wykorzystanie zasobów naturalnych, pracy i kapitału dla zwiększenia produkcji żywności i zapewnienia bezpieczeństwa żywnościowego znajdują się koncepcje biogospodarki i gospodarki o obiegu zamkniętym (cykularnym). Autor monografii określił znaczenie nowych modeli ekonomicznych – biogospodarki i gospodarki cykularnej – w funkcjonowaniu systemów żywnościowych na przykładzie krajów UE. W rozdziale pierwszym wyjaśnił koncepcję podejścia do systemów żywnościowych i wskazał, jak może ona pomóc w poprawie efektywnego wykorzystania zasobów naturalnych. W następnym przedstawił cechy sektorów produkcji i dystrybucji żywności w krajach UE. Następnie omówił wykorzystanie zasobów naturalnych i wpływ tej eksploatacji na środowisko. Rozdział czwarty poświęcił ocenie kierunków zmian we wzorcach konsumpcji żywności w kontekście zapewnienia bezpieczeństwa żywnościowego. W kolejnym analizował wpływ funkcjonowania sektora żywnościowego na rozwój rolnictwa i obszarów wiejskich. Ostatnie dwa rozdziały dotyczą ewolucji modeli systemów żywnościowych pod wpływem założeń nowych paradygmatów – biogospodarki i gospodarki w obiegu zamkniętym. Autor podkreślił, że gospodarka cykularna oznacza redukcję ilości powstających odpadów, właściwe ich zagospodarowanie, wydłużenie czasu użytkowania produktów, zmniejszenie marnotrawstwa żywności i zmianę nawyków żywieniowych, a wszystkie te skutki mają zbawienne znaczenie dla dalszego funkcjonowania i jakości życia na ziemi. (M.M.)

KULAWIK J., PAWŁOWSKA-TYSZKO J., SOLIWODA M.: Ubezpieczenia społeczne rolników a teorie ekonomii, finansów i wyboru publicznego. – IERIGŻ-PIB, Warszawa 2019, 236 s.

W polskiej literaturze przedmiotu analizowane są prawne i organizacyjne aspekty ubezpieczeń społecznych, podczas gdy bardzo istotne i złożone są ich powiązania z różnymi sferami polityki i życia obywateli. Ekspersi z Zakładu Finansów Rolnictwa IERIGŻ-PIB podjęli się wypełnienia tej luki badawczej i dokonali analizy ubezpieczeń społecznych przez pryzmat mikro- i makroekonomii, subdyscyplin finansów i teorii wyboru publicznego. Podkreślili, że przedstawiona w monografii perspektywa badawcza odnosi się do całości systemu ubezpieczeń społecznych, a podjęte ustalenia do sektora rolnego należy aplikować ostrożnie. Analiza ekonomiczno-finansowa społecznych

ubezpieczeń rolników na gruncie teorii wyboru publicznego wymaga dalszych badań. W kolejnych rozdziałach monografii autorzy przedstawili:

- główne pojęcia i klasyfikacje związane z ubezpieczeniami społecznymi, pojawieniem się ich i rozwojem;
- problematykę ubezpieczeń społecznych rolników z perspektywy Polski i innych krajów UE;
- relacje między ubezpieczeniami społecznymi a ekonomią z podkreśleniem motywów ubezpieczania się i kształtowania się oszczędności prywatnych oraz efektywności i optymalizacji wielkości systemu ubezpieczeniowego;
- główne interakcje między finansami a ubezpieczeniami, a zwłaszcza niedoskonałości prywatnych rynków ubezpieczeniowych, asymetrię informacji i jej pochodne, mechanizmy mnożnikowe i akceleracyjne, zadłużenie publiczne, efekty redystrybucyjne i reformy emerytalne;
- kluczowe założenie teorii wyboru publicznego i przykłady modelowania ekonomiczno-politycznego ze sfery ubezpieczeń społecznych. (M.M.)

KWIATKOWSKI C.A., HARASIM E.: Produkcja rolnicza a bezpieczna żywność – wybrane aspekty. – Instytut Naukowo-Wydawniczy SPATIUM, Radom 2019, 145 s.

Według światowych organizacji WHO i FAO pod pojęciem żywności bezpiecznej należy rozumieć taką, która nie powoduje ujemnych skutków ubocznych w ludzkim organizmie. Coraz większe nią zainteresowanie wynika z rosnącej świadomości społeczeństw na temat znaczenia zdrowego odżywiania się dla jakości i komfortu życia. W prezentowanej monografii dokonano syntezy najważniejszych informacji dotyczących produkcji zdrowej i bezpiecznej żywności z uwzględnieniem realiów i możliwości organizacyjno-wytwórczych polskiego rolnictwa. Autorzy przyjęli hipotezę, że produkcja żywności w skali globalnej, z całkowitym wykluczeniem chemizacji rolnictwa, jest niemożliwa. Przemyślane i rozsądne stosowanie agrochemikaliów jest czynnikiem plonotwórczym i chroniącym zbiory, także w aspekcie jakości płodów i żywności. Autorzy przedstawili obowiązujące w Polsce uregulowania prawne związane z produkcją zdrowej i bezpiecznej żywności. Podkreślili znaczenie jakości siedliska roślin uprawnych, odpowiedniego poziomu agrotechniki i ograniczania chemizacji produkcji rolniczej dla jakości płodów rolnych. Na przykładzie produktu odpadowego, jakim jest podłoże po uprawie pieczarek, przedstawili możliwości stosowania alternatywnego nawożenia organicznego. Rozważali zalety i wady roślin genetycznie modyfikowanych i starali się ocenić, czy stanowią one zagrożenie, czy szansę dla produkcji żywności. Przedstawili związki występujące między systemem produkcji rolniczej a żywnością, w tym zrównoważoną produkcją a zdrową dietą. Stwierdzili, że dla pogodzenia potrzeb produkcji rolniczej z wymaganiami dbałości o stan środowiska i uzyskiwaniem wysokich plonów dobrej jakości najbardziej realna jest koncepcja rolnictwa zrównoważonego, będącego syntezą gospodarowania konwencjonalnego i ekologicznego. (M.M.)

Oprac. M.M.

ARTYKUŁY EKONOMICZNO-ROLNICZE

BALIŃSKA A.: Wiejska turystyka kulturowa w kontekście teorii rozwoju endogenicznego. – Zagadnienia Doradztwa Rolniczego 2019, nr 3, s. 24-33.

Zgodnie z koncepcją rozwoju endogenicznego stymulatorem rozwoju danego obszaru są czynniki wewnętrzne tworzące jego potencjał. Podstawą koncepcji jest wyeliminowanie istniejących barier rozwojowych, wykorzystanie specyficznych warunków regionalnych, pobudzenie współpracy wewnątrzregionalnej i wspieranie lokalnych czynników rozwoju. Istotną rolę w rozwoju endogenicznym odgrywa potencjał gospodarczy i społeczny danego obszaru, a w ostatnim okresie nacisk położony jest na poziom wiedzy i innowacje. Na podstawie analizy literatury przedmiotu i wyników publikowanych badań empirycznych autorka artykułu badała możliwości rozwoju wiejskiej turystyki kulturowej w kontekście koncepcji rozwoju endogenicznego. Turystyka kulturowa definiowana jest jako możliwość udziału w tradycyjnym wiejskim życiu danego regionu, poznanie obyczajów, systemów wartości ludzi i tradycji. Potencjał tego rodzaju turystyki oparty jest na kulturze ludowej, której elementami są folklor, rzemiosło użytkowe i artystyczne. Wymienione elementy występują w poszczególnych regionach kraju w sposób zróżnicowany, stąd specyfikę turystyki kulturowej trafnie opisuje teoria rozwoju endogenicznego. (M.M.)

DUDEN CH., URBAN J., OFFERMANN F., HIRSCHAUER N., MÖLLER M.: Die Wirkung von Ertrags- und Wetterindexversicherungen auf das Erfolgsrisiko deutscher Ackerbaubetriebe – wird die Hegingeffektivität überschätzt? (Wpływ ubezpieczenia plonów od niekorzystnych warunków pogodowych na niemieckie gospodarstwa rolne wyspecjalizowane w uprawach polowych – czy strategia zabezpieczania się jest przeszacowana?). – Berichte über Landwirtschaft 2019, Band 97, Ausgabe 3.

Niekorzystne zmiany klimatyczne będą postępowały i będą determinowały dużą zmienność plonów roślin uprawnych. W konsekwencji znacząco wzrośnie ryzyko produkcyjne i handlowe. W literaturze ekonomiczno-rolniczej ważnym tematem stają się zatem ubezpieczenia plonów od niekorzystnych warunków pogodowych. Autorzy artykułu przeprowadzili badania w 377 niemieckich gospodarstwach rolnych wyspecjalizowanych w uprawach polowych, których celem była ocena strategii zabezpieczania

się oraz określenie wpływu strat polonów na wyniki ekonomiczne gospodarstw. Wyniki badań pokazały, że ukierunkowanie ubezpieczeń na wyrównanie zmienności plonów miały znikomy wpływ na redukcję ryzyka produkcyjnego i handlowego. (P.S.)

HEADEY D., HIRVONEN K., HODDINOTT J., STIFEL D.: Rural food markets and child nutrition (Wiejskie rynki żywnościowe a wyżywienie dzieci). – *American Journal of Agricultural Economics* 2019, Vol. 101, No. 5, s. 1311-1327; doi: 10.1093/ajae/aaz032.

Dieta dzieci zamieszkujących obszary wiejskie Afryki Subsaharyjskiej jest na ogół słabo zróżnicowana. Jednocześnie w krajach ubogich tego regionu najmłodsi często cierpią z powodu niedożywienia. Dlatego w państwach biednych należy podejmować wysiłki na rzecz rozwoju i zróżnicowania produkcji rolnej. W artykule analizowano kwestie powiązań cech rynków lokalnych i diety dzieci z rodzin wiejskich. Wykorzystując dane empiryczne dotyczące odżywiania dzieci w wieku od 6 do 30 miesięcy, stwierdzono, że dieta dzieci żyjących w pobliżu rynków, na których oferowano szeroką gamę produktów była bardziej zróżnicowana, ale zależność ta była nieznaczna. Badania pomiaru jakości odżywiania dokonano m.in. w oparciu o opracowany przez WHO wskaźnik różnorodności diety (Diet Diversity Score – DDS) oraz liczbę spożywanych produktów, które nie stanowiły tradycyjnego posiłku na ankietowanych terenach. Autorzy opracowania ustalili, że zwiększenie podaży z trzech do sześciu produktów żywnościowych na badanym rynku wiąże się ze wzrostem liczby konsumowanych produktów o około 0,27 oraz ze zwiększeniem prawdopodobieństwa spożycia nietradycyjnego artykułu żywnościowego o 10 punktów procentowych. Jak zauważają badacze, szczególne znaczenie dla powiększenia różnorodności diety etiopskich dzieci ma nałóż, warzywa i owoce. (M.D.)

KRACIUK J.: Wpływ międzynarodowych instytucji finansowych na sytuację gospodarczą krajów najsłabiej rozwiniętych. – *Zeszyty Naukowe Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie: Problemy Rolnictwa Światowego* 2019, t. 19, z. 3, s. 57-66.

Do najsłabiej rozwiniętych i najbiedniejszych państw świata należy 25 krajów Afryki Subsaharyjskiej. Wynika to z wielu czynników wewnętrznych i zewnętrznych, wśród których najważniejsze to: uwarunkowania historyczne, duży przyrost naturalny, analfabetyzm, słabość struktur państwowych, przewaga rolnictwa w strukturze gospodarki, konflikty zbrojne, niedobór kapitału na rozwój i walkę z ubóstwem. Do pomocy krajom najbiedniejszym zobligowane są utworzone w 1944 roku międzynarodowe organizacje finansowe takie jak Międzynarodowy Fundusz Walutowy (MFW) i Bank Światowy (BS). Autor artykułu badał wpływ działalności MFW i BS na sytuację ekonomiczną państw najsłabiej rozwiniętych. Oferowana przez te organizacje pomoc odbywała się w oparciu o tzw. konsensus waszyngtoński opracowany w latach 80. XX wieku. Zgodnie z nim gospodarki krajów słabo rozwiniętych miały wdrażać reformy oparte na

discyplinie finansowej, odpowiednich priorytetach wydatków publicznych, reformie podatkowej, liberalizacji finansowej, jednolitym kursie walutowym, liberalizacji handlu zagranicznego, prywatyzacji. Autor stwierdził, że działania MFW i BŚ nie przyniosły oczekiwanych rezultatów, a udzielane kredyty zwiększyły tylko zadłużenie krajów Afryki Subsaharyjskiej i nie wpłynęły na wzrost PKB. Konieczne zmiany w regułach działania międzynarodowych instytucji finansowych wobec krajów najsłabiej rozwiniętych polegają na tym, że programy dostosowawcze mają generować wzrost gospodarczy podporządkowany potrzebom społeczeństw, a wybór wariantów polityki ekonomiczno-społecznej ma być dostosowany do warunków określonego kraju. (M.M.)

LUKKAKULA P., SCHMITZ A.: U.S. Sweeteners: combating excess consumption with an excise tax? (Środki słodzące w USA: przeciwdziałanie nadmiernej konsumpcji za pomocą podatku akcyzowego?). – *Agricultural Economics* 2019, Vol. 50, s. 543-554; doi: 10.1111/agec.12508.

Otyłość to poważny problem zdrowotny społeczeństwa amerykańskiego wynikający z nadmiernej konsumpcji substancji słodzących. Amerykańskie Stowarzyszenie Chorób Serca (AHA) rekomenduje spożywanie od 6 do 9 łyżeczek cukru na osobę dziennie, a Agencja ds. Żywności i Leków (FDA) wskazuje na maksymalną konsumpcję 200 słodkich kalorii na osobę dziennie. W 2016 r. odnotowane w USA spożycie substancji słodzących było znacząco wyższe od norm sugerowanych przez wymienione instytucje. Autorzy artykułu określili wielkość stawek podatkowych potrzebnych do zredukowania spożycia substancji słodzących przez konsumentów do rekomendowanych poziomów. Oszacowana zintegrowana stawka podatkowa dla cukru i syropu glukozowo-fruktozowego (HFCS) powinna wynosić odpowiednio 31 i 24 centa za funt (0,45 kg) według standardu AHA oraz 19 i 17 centa za funt dla norm FDA. Autorzy spodziewają się, że wymienione podatki wpłyną na wzrost cen cukru i środków słodzących, a to spowoduje straty w amerykańskim przemyśle spożywczym. W efekcie wprowadzenia nowych opłat producenci cukru i syropu HFCS traciliby od 398 do 844 milionów dolarów rocznie. Zdaniem badaczy wprowadzenie podatku od substancji słodzących bardziej dotknie konsumentów niż producentów. Wskazują, że zakładany cel nowych rozwiązań fiskalnych można będzie osiągnąć wówczas, gdy nowy podatek obejmie wszystkie dosładzane produkty sprzedawane na rynku. (M.D.)

MACIEJCZAK M.: Korzyści zewnętrzne prowadzenia zrównoważonych winnic w Polsce w warunkach zmian klimatu. – *Roczniki Naukowe Ekonomii Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich* 2019, t. 106, z. 1, s. 98-107.

Obserwowane w Polsce zmiany klimatyczne polegające na wydłużeniu okresu wegetacji roślin i podniesieniu się temperatury powietrza sprzyjają rozwojowi winiarstwa, zwłaszcza w zachodnim i południowo-zachodnim regionie kraju. W 2019 roku funkcjonowało w Polsce ok. 500 winnic, uprawiających winorośl na 700 ha i produkujących blisko 13 tys. hektolitrów wina. Na podstawie przeglądu literatury przedmiotu, danych

statystycznych i badań ankietowych prowadzonych wśród konsumentów autor artykułu określił rodzaje korzyści zewnętrznych związanych z uprawą winorośli zgodnie z zasadami zrównoważonej produkcji oraz zbadał skłonność konsumentów do zapłaty wyższej ceny za wino pochodzące z takich winnic. Stwierdził, że do najważniejszych pozytywnych efektów zewnętrznych towarzyszących zrównoważonej uprawie winorośli należy tzw. *terroir*, czyli zespół czynników klimatyczno-glebowych odpowiadających za smak i jakość wina. Wiąże się z nim inne efekty, jak np. bioróżnorodność, krajobraz, atrakcyjność turystyczna i dziedzictwo kulturowe w regionie. Przeprowadzone badania empiryczne wykazały, że konsumenci przywiązują wagę do sposobu produkcji wina i w większości są gotowi zapłacić wyższą cenę za produkt ekologiczny. (M.M.)

NEUENFELDT S., GOCHT A., HECKELEI T., CIAIAN P.: Explaining farm structural change in the European agriculture: a novel analytical framework (Wyjaśnienie zmiany strukturalnej w europejskim rolnictwie: nowy schemat analityczny). – *European Review of Agricultural Economics* 2019, Vol. 46, No. 5, s. 713-768; doi: 10.1093/erae/jby037.

W ostatnich dekadach europejskie rolnictwo przechodzi głębokie zmiany strukturalne. Odzwierciedleniem tego procesu jest długoterminowy trend spadku liczby gospodarstw rolnych, zwiększanie ich wielkości ekonomicznej i wzrost poziomu specjalizacji produkcji rolnej. Zdaniem autorów artykułu w literaturze przedmiotu nadal brakuje kompleksowego wytłumaczenia tych zmian. W swoim opracowaniu poddali analizie czynniki przemian strukturalnych w rolnictwie państw członkowskich UE-27 na poziomie regionów (NUTS-2). Dokonali tego przy pomocy nowatorskiego dla ekonomiki rolnictwa podejścia, wykorzystującego multiplikatywny model interakcji konkurencyjnych (MCI). Model ten umożliwiał przedstawienie, w jaki sposób udziały wyróżnionych kategorii gospodarstw rolnych w całej populacji gospodarstw zależą od ich charakterystyk, poziomu cen rolnych, wielkości subsydiów, uwarunkowań makroekonomicznych i przyrodniczych. Schemat MCI pozwolił także na zastosowanie do oszacowania zmian strukturalnych mniejszej liczby parametrów niż w przypadku metody bazującej na łańcuchach Markova. Na potrzeby analiz wykorzystano dane pochodzące z badania struktury gospodarstw rolnych (FSS), zmienne społeczno-ekonomiczne pochodzące z bazy FADN oraz z inne materiały empiryczne. Okres obserwacji obejmował lata 1989-2013. Autorzy uwzględnili w obliczeniach osiem typów rolniczych i dwie klasy wielkości ekonomicznej (do 250 tys. SO i powyżej tego progu), rozpatrując łącznie 16 grup gospodarstw rolnych. Wyniki przeprowadzonych badań wskazują, że historyczna struktura gospodarstw wyjaśniała około 36% zmienności analizowanej struktury w regionach i w rozpatrywanym przedziale czasowym. Udziały poszczególnych grup gospodarstw uzależnione były także od warunków naturalnych (16% zmienności), cen rolnych (14%), zmiennych makroekonomicznych (9%), subsydiów (7%), gęstości zaludnienia (6%) i wysokości dochodów rolniczych (6%). Bardziej dynamiczne przeobrażenia strukturalne w rolnictwie miały miejsce w tzw. nowych państwach członkowskich, ponieważ były one relatywnie słabiej warunkowane przez czynniki historyczne, a silniej przez sytuację ogólnogospodarczą i politykę rolną. (M.D.)

PILALAŘL., KVASNIČKOVÁ STANISLAVSKÁ L., MOULIS P., KVASNIČKA R., ROJÍK S., TICHÁ I.: Who spends the most money at farmers' markets (Kto wydaje najwięcej na żywność od rolników). – *Agricultural Economics – Czech* 2019, Vol. 65, No. 11, s. 491-498; doi: 10.17221/69/2019-AGRICECON.

W ostatnich latach dynamicznie rozwija się bezpośrednia sprzedaż artykułów rolnych przez rolników. Ma to związek z negatywnym oddziaływaniem żywności produkowanej przemysłowo na zdrowie społeczeństw i środowisko przyrodnicze. Rynki lokalne, na których producenci sprzedają produkty rolne bezpośrednio konsumentom, są sposobem na skrócenie łańcucha żywnościowego, a jednocześnie pozwalają na zakup świeżej, zdrowej i ekologicznej żywności, wytworzonej z poszanowaniem zasad etycznych. Jednocześnie stają się przestrzenią nawiązywania i utrzymywania relacji społecznych, realizacji stylów życia, zainteresowań i formą spędzania czasu. Autorzy artykułu zidentyfikowali cztery główne segmenty klientów na lokalnych rynkach produktów rolnych: zorientowanych na produkt, zorientowanych na indywidualną odpowiedzialność społeczną, zorientowanych na rozrywkę i emocje oraz zorientowanych na żywność alternatywną (np. wegańską, bezglutenową, wegetariańską). Wymienione kategorie konsumentów analizowali na podstawie danych z badań ankietowych przeprowadzonych w 2018 roku wśród 239 kupujących na trzech lokalnych rynkach w Pradze. Rozpoznaniu motywacji odwiedzających te miejsca posłużyła metoda eksploracyjnej analizy czynnikowej oraz metoda modelowania równań strukturalnych. Analizie poddano także kwoty pieniędzy wydawane przez wyróżnione grupy klientów na lokalną żywność. Z przeprowadzonych badań wynikało, że najwięcej środków finansowych na takie produkty przeznaczano w segmencie osób zorientowanych na wrażenia i emocje oraz na produkt. Wyniki analiz sugerują zatem, iż współcześni konsumenci żywności coraz częściej mogą poszukiwać nie tylko świeżych, zdrowych produktów o wysokiej jakości, ale także odwiedzają rynki lokalne, targowiska, miejsca sprzedaży bezpośrednio ze względu na panującą tam specyficzną atmosferę oraz po to, aby konsumować żywność na miejscu lub nabywać inne produkty (np. kwiaty). Stwierdzono także, że klienci poszukujący wrażeń i emocji wydawali mniej pieniędzy na żywność wysokiej jakości. (M.D.)

ROTZ S., DUNCAN E., SMALL M., BOTSCHNER J., DARA R., MOSBY I., REED M., FRASER E.D.G: The HE Politics of digital agricultural technologies: a preliminary review (Polityka cyfrowych technologii rolniczych: ustalenia wstępne). – *Sociologia Ruralis* 2019, Vol. 59, No. 2, s. 203-229; doi: 10.1111/soru.12233.

Technologie cyfrowe rozwijają się i są wykorzystywane powszechnie we wszystkich ogniwach łańcucha rolno-żywnościowego, przy czym zazwyczaj efekty polityczne wynikające z postępu technicznego w agrobiznesie nie są analizowane. Artykuł przedstawia przegląd stanowisk odnośnie analizy oraz oceny systemów technologii i dużych zbiorów danych wykorzystywanych obecnie w rolnictwie. Zawiera uwagi dotyczące rewolucji cyfrowej i wskazuje użyteczność ekonomii politycznej dla zrozumienia wyzwań związanych z zarządzaniem technologiami i systemami danych w rolnictwie. Wzywania te obejmują następujące kwestie: własności danych i zarządzania nimi, produkcji tech-

nologii i zbierania informacji oraz cyberbezpieczeństwa. Na podstawie literatury i wybranych przykładów autorzy wskazują, w jaki sposób można uczestniczyć w debacie na temat cyfryzacji rolnictwa w celu wspierania interesów większej liczby rolników i ochrony środowiska przyrodniczego. Podkreślają poważne napięcia między technologiami cyfrowymi i podejściem agroekologicznym do rolnictwa. Przybliżają szerokiemu gronu odbiorców ocenę cyfryzacji sektora rolno-spożywczego w świetle założeń ekonomii politycznej. Zdaniem autorów dotychczasowe dyskusje nad nowymi technologiami w rolnictwie koncentrowały się zbyt mocno na aspektach technicznych, a za mało uwzględniały wymiar agroekologiczny. (M.D.)

RÜBCKE von VELTHEIM F., THEUVSEN L., HEISE H.: Akzeptanz autonomer Feldroboter im Ackerbaueinsatz: Status quo und Forschungsbedarf (Akceptacja zastosowania autonomicznych robotów w uprawach polowych: status quo i zapotrzebowanie na badania). – *Berichte über Landwirtschaft* 2019, Band 97, Ausgabe 3.

Autonomiczne i precyzyjne technologie zyskują coraz bardziej na znaczeniu w wielu sektorach gospodarki, w tym w rolnictwie. Autorzy artykułu podjęli próbę odpowiedzi na pytanie, jakim potencjałem zastosowania autonomicznych robotów w uprawach polowych dysponuje niemieckie rolnictwo. Badania objęły przede wszystkim studium literatury: 35 artykułów na temat robotów polowych oraz 11 artykułów na temat akceptacji stosowania precyzyjnych technologii w rolnictwie. Wyniki badań wykazały, że rolnicy wykazują niewielką akceptację (zainteresowanie) stosowaniem robotów polowych, ale równocześnie wykazują duże zainteresowanie stosowaniem innych precyzyjnych technologii uprawowych (np. GPS). (P.S.)

SCHUKAT S., HEISE H.: Kostenkalkulationen verschiedener Szenarien der Initiative Tierwohl im Bereich der Schweinemast am Beispiel eines 1.920er Mastschweinestall (Rachunek kosztów w różnych scenariuszach dotyczących dobrostanu trzody chlewnej na przykładzie chlewni 1920 sztuk). – *Berichte über Landwirtschaft* 2019, Band 97, Ausgabe 3.

Inicjatywa dotycząca poprawy dobrostanu zwierząt gospodarskich ma na celu nie tylko poprawę warunków utrzymania zwierząt, ale również poprawę jakości mięsa w całym łańcuchu marketingowym (łańcuchu wartości dodanej). Gospodarstwa rolne uczestniczące w projekcie wdrażają ściśle określone rozwiązania, które skutkują jednak dodatkowymi nakładami i wzrostem kosztów. W celu pokrycia tych kosztów rolnicy uzyskują określone wsparcie finansowe. Autorki artykułu podjęły próbę analizy poziomu kosztów całkowitych w wybranym gospodarstwie rolnym, którego chlewnia posiada miejsce dla 1920 tuczników. Celem badania było uzyskanie odpowiedzi, czy wsparcie finansowe było wystarczające, aby pokryć wzrost kosztów związany z przystąpieniem do programu. Wyniki badań w różnych scenariuszach poprawy dobrostanu trzody chlewnej jednoznacznie wykazały, że przystąpienie do programu było korzystne ekonomicznie dla gospodarstwa rolnego. (P.S.)

SZYMAŃSKA J.: Sytuacja na rynku ziemi rolniczej w wybranych krajach Europy Środkowo-Wschodniej (wybrane problemy). – Zeszyty Naukowe Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie: Problemy Rolnictwa Światowego 2019, t. 19, z. 3, s. 97-107.

Zasoby ziemi rolniczej w UE w 2015 roku wynosiły ponad 184 mln ha, a spośród krajów Europy Środkowo-Wschodniej największą powierzchnią użytków rolnych dysponują Polska (14,4 mln ha) oraz Rumunia (13,8 mln ha). Pozostałe kraje tego regionu (Węgry, Bułgaria, Czechy, Słowacja, Litwa, Łotwa, Estonia) posiadają zdecydowanie mniejszą powierzchnię UR. Rynek ziemi w wymienionych krajach EŚW zaczął kształtować się wraz z początkiem transformacji ich gospodarek od centralnie planowanych do rynkowych, czyli na początku lat 90. XX w. Podaż gruntów rolnych warunkuje specyfika rynku ziemi danego kraju, która może stanowić naturalną barierę w obrocie. Czynnikiem kreującym popyt są potrzeby producentów rolnych, przeznaczanie ziemi na cele nierolnicze, zmiany przepisów prawa regulujących kupno i sprzedaż ziemi oraz traktowanie nabycia gruntów jako lokatę kapitału. Na podstawie literatury przedmiotu oraz danych statystycznych autorka artykułu omówiła czynniki warunkujące podaż i popyt na ziemię rolniczą w krajach EŚW w latach 2005-2015. Analizowała zmiany cen gruntów rolniczych, okresy ich wahań i przyczyny wzrostu oraz spadku. Stwierdziła, że w badanych krajach nie ukształtował się jeszcze właściwie funkcjonujący rynek ziemi rolniczej. Wynika to z problemów natury technicznej, ekonomicznej i społecznej. W rezultacie w krajach EŚW (poza Polską) dominującym modelem zagospodarowania gruntów są spółdzielnie rolnicze lub małe gospodarstwa państwowe, a nowo powstałe gospodarstwa prywatne są stosunkowo małe, co oznacza rozdrobnienie struktury agrarnej. (M.M.)

Oprac. Zespół

Zaakceptowano do druku – Accepted for print: 16.03.2020.

O ile nie jest to stwierdzone inaczej, wszystkie materiały na stronie są dostępne na licencji Creative Commons Uznanie Autorstwa 4.0 Międzynarodowe.

Pewne prawa zastrzeżone na rzecz Instytutu Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – PIB.

